

Voorzitter

van de vaste commissie voor Wonen, Wijken en Integratie inzake een adviesaanvraag aan Actal.

Daartoe wordt besloten.

Aan de orde is de **herstemming over een motie**, ingediend bij het spoeddebat over **gedeeltelijke overname van Nuon en Essent**, te weten:
- de gewijzigde motie-Van Gent over het in overheids-handen blijven van het juridisch en economisch eigendom van de kerncentrale Borssele (28982, nr. 78).

(Zie vergadering van 23 april 2009.)

De **voorzitter**: Zoals bekend, wordt op verzoek van de fractie van het CDA hoofdelijk gestemd over deze motie.

Vóór stemmen de leden: Bashir, Besselink, Blom, Boelhouwer, Van Bommel, Bouwmeester, Cramer, Van Dam, Depla, Dibi, Jasper van Dijk, Van Dijken, Dijsselbloem, Eijsink, Van Gent, Gerken, Van Gerven, Gesthuizen, Gill'ard, Halsema, Hamer, Heemelaar, Heerts, Heijnen, Irrgang, Jacobi, Jansen, Kalma, Kant, Karabulut, Kraneveldt-van der Veen, Kuiken, Langkamp, Leerdam, Van Leeuwen, Leijten, Linhard, Luijben, Marijnissen, Ortega-Martijn, Ouwehand, Peters, Polderman, Poppe, Van Raak, Roefs, Roemer, De Roos-Consemulder, Samsom, Sap, Slob, Smeets, Smits, Spekman, Van der Staaij, Tang, Timmer, Ulenbelt, Van der Veen, Van Velzen, Verbeet, Verdonk, Vermeij, Van der Vlies, Voordewind, Vos, Wiegman-van Meppelen Scheppink, De Wit, Wolbert, Anker en Arib.

Tegen stemmen de leden: Van Beek, Bilder, Biskop, Blanksma-van den Heuvel, Blok, Van Bochove, Boekstijn, Bosma, Brinkman, Ten Broeke, Van der Burg, Van de Camp, Çörüz, Dezentjé Hamming-Bluemink, Tony van Dijk, Jan Jacob van Dijk, Elias, Ferrier, Fritsma, Van Geel, Graus, Griffith, Van Haersma Buma, Van der Ham, Haverkamp, Van Heugten, Van Hijum, Ten Hoopen, Jager, Joldersma, Jonker, Knops, Koopmans, Koppejan, Koşer Kaya, De Krom, Madlener, Mastwijk, Van Miltenburg, Neppéus, De Nerée tot Babberich, Nicolai, Omtzigt, Ormel, De Pater-van der Meer, Pechtold, Pieper, Remkes, De Roon, De Rouwe, Rutte, Schermers, Schinkelshoek, Schippers, Schreijer-Pierik, Smilde, Spies, Teeven, Van Toerenburg, Uitslag, Vietsch, Jan de Vries, Van Vroonhoven-Kok, Weekers, Wilders, Willemse-van der Ploeg, Zijlstra, Aasted-Madsen-van Stiphout, Agema en Aptroot.

De **voorzitter**: Ik constateer dat deze motie met 71 tegen 70 stemmen is aangenomen.

Alle aanwezigen krijgen de gelegenheid mevrouw Linhard te feliciteren. Ik stel vast dat dit de eerste keer was dat een net benoemd Kamerlid direct hoofdelijk moest stemmen. Het is haar goed afgegaan!

De vergadering wordt van 15.45 uur tot 16.00 uur geschorst.

Aan de orde is de behandeling van:

- **het wetsvoorstel Wijziging van de Wet milieubeheer en enkele daarmee verband houdende wetten (modernisering van de regelgeving over de milieueffectrapportage) (31755).**

De **voorzitter**: Ik heet de minister van VROM van harte welkom.

De algemene beraadslaging wordt geopend.

□

Mevrouw **Agema** (PVV): Voorzitter. Het zou fantastisch zijn als de beoogde wetswijziging ook zou leiden tot een vereenvoudiging van de regelgeving met betrekking tot de milieueffectrapportages. Niets anders dan steun om de aanleg van snelwegen, spoorwegen en ruimtelijke-orderingsprojecten te verbeteren en te versnellen. De vraag die we echter wél hebben, is op welk moment de aangenomen administratievelastenverlichting van 5% ook daadwerkelijk de realiteit zou moeten zijn. En als procedures aanzienlijk worden verkort, wanneer kunnen wij dan beoordelen of dat daadwerkelijk ook bereikt is? Het gaat ons dus niet alleen om de gestelde doelen, maar ook om de concrete en afrekenbare momenten, teneinde te beoordelen of die gestelde doelen daadwerkelijk zijn bereikt.

In de stukken werd onze aandacht getrokken naar punt 6, de overige vereenvoudigingen. Een punt van zorg voor ons is de onafhankelijkheid van de Commissie voor de Milieueffectrapportage. Volgens ons zou deze commissie een wetenschappelijke commissie moeten zijn, maar is zij dat in de huidige samenstelling eigenlijk niet. Als we alleen naar de kern van de commissie kijken, de voorzitter en de ondervoorzitters die voor onbepaalde tijd worden benoemd, dan zien we dat die gedomineerd wordt door persoonlijkheden wier loopbaan politiek-bestuurlijk is geweest. Het is een echte boboclub. De voorzitter is al 37 jaar VVD-lid en actief geweest in vele functies in of namens zijn partij. Slechts twee van de twaalf ondervoorzitters kunnen we beschouwen als echte wetenschappers. De andere tien zijn toch – en dat spijt ons – partijpolitici, topambtenaren of beroeps-bestuurders.

Bij de plannen die wij vandaag bespreken, zit ook het plan om in de toekomst de leden van de commissie en het secretariaat rechtstreeks door de voorzitter te laten benoemen. Een verslechtering van de toch al niet te florissante huidige situatie. Nu gebeuren deze benoemingen nog door een Koninklijk Besluit. Het CDA heeft bij de eerste presentatie van dit plan terecht opgemerkt dat het enige aangevoerde argument, dat de nieuwe benoemingswijze minder bestuurlijke lasten meebrengt, erg mager is. Het antwoord van de minister hierop dat nu toch alle voordrachten van de commissievoorzitter door een Koninklijk Besluit bekrachtigd worden, vinden wij precies even mager.

We hebben voor de minister een paar vragen op dit punt. Is het niet zo dat met de afschaffing van het Koninklijk Besluit niets de voor onbepaalde tijd benoemde voorzitter ervan kan weerhouden om in de commissie een groep geestverwanten of anderszins afhankelijk te benoemen en acht de minister dit wenselijk?

Agema

Als tevens volgens plan het secretariaat door de voorzitter benoemd wordt, en per milieueffectrapportage de onderzoekers door voorzitter en secretariaat worden benoemd, is het dan niet zo dat de voorzitter ongecontroleerd kan bepalen wie welk milieueffectonderzoek verricht en acht de minister dit wenselijk?

Kan de minister zich, net als wij, voorstellen, dat bij bepaalde gevoelige projecten de politieke druk op de machtige voorzitter onverantwoord groot kan worden en acht zij dat wenselijk?

Zou het niet verstandiger zijn om in plaats van de positie van de voorzitter in het proces te versterken, juist te kijken naar mogelijkheden om de onafhankelijkheid van de onderzoekers beter te garanderen? Ik verneem graag de voorstellen van de minister op dat punt. In ieder geval willen wij met een amendement voorkomen dat de benoeming van leden en secretariaat van de Commissie voor de Milieueffectrapportage vereenvoudigd wordt, omdat dit volgens ons in ieder geval een stap in de verkeerde richting is.

De heer **Van Heugten** (CDA): Voorzitter. De CDA-fractie is verheugd dat wij vandaag de modernisering van de milieueffectrapportage een stap verder kunnen brengen. Het milieueffectrapport kent in Nederland een lange geschiedenis, een geschiedenis die laat zien dat het belangrijk en zinvol is om de milieueffecten in bijvoorbeeld de ruimtelijke plannen en bij diverse activiteiten goed te betrekken. Het is echter ook gebleken dat dit een forse inspanning van zowel initiatiefnemers als van overheden vergt. Er is dus alle aanleiding om de huidige wetgeving nog eens kritisch tegen het licht te houden. De aanzet daartoe is gegeven in de evaluatie en in de beleidsbrief die nog onder de verantwoordelijkheid van het vorige kabinet is geschreven. Toen al is aangekondigd dat op een aantal punten modernisering, vereenvoudiging en stroomlijning van procedures mogelijk en gewenst waren. Het wetsvoorstel dat wij vandaag bespreken is daarvan het resultaat.

In algemene zin is de CDA-fractie van oordeel dat met dit wetsvoorstel een balans is gevonden. Het wetsvoorstel bevat voorstellen voor versnelling en vereenvoudiging en biedt tegelijkertijd voldoende waarborgen, waardoor de zorgvuldigheid van de besluitvorming en het wegen van alle relevante belangen gewaarborgd zijn. Ik dank de minister voor de gedegen beantwoording van de vragen die wij in de schriftelijke inbreng hebben gesteld. Dat neemt niet weg dat wij vandaag toch nog enkele kritische noten te kraken hebben.

Op 4 juni vinden de verkiezingen voor het Europees Parlement plaats. De CDA-fractie benadrukt het belang van Europese samenwerking op het terrein van milieu. Het borgen van een goede milieukwaliteit is steeds vaker een zaak die op Europees niveau beter en effectiever kan worden gerealiseerd en die gebaat is bij een Europees level playing field. Om die reden vinden wij het dan ook van belang om te toetsen of dit wetsvoorstel in overeenstemming is met de Europese richtlijnen op dit gebied. Net als het kabinet delen wij het uitgangspunt dat er geen koppen op Europese richtlijnen dienen te worden gezet. Dat neemt niet weg dat er volgens het kabinet zwaarwegende motieven zijn om op enkele punten toch meer voor te schrijven dan verplicht is op basis van de Europese richtlijnen.

Net als het kabinet waardeert het CDA de Commissie voor de MER als een kenniscentrum en onafhankelijke kwaliteitsborger. Gegeven het feit dat de commissie alleen nog wordt ingeschakeld als dit echt meerwaarde heeft en er met dit wetsvoorstel op het gebied van de termijnen winst wordt geboekt, is dit nauwelijks een kop op Europese regelgeving te noemen. Ook de evaluatieverplichting en de verantwoording over de participatie vinden wij redelijk. Wel vindt de CDA-fractie het jammer dat niet meteen de opschoning van de C- en D-lijsten van het Besluit MER zijn meegenomen. In de memorie van toelichting is het volgende te lezen.

Op zowel de C- als de D-lijst zijn activiteiten opgenomen die op grond van de Europese richtlijn niet aan een MER-plicht of aan een MER-beoordelingsplicht behoeven te worden onderworpen, de zogenaamde koppen op de richtlijn. Het Besluit MER zal binnenkort worden opgeschoond, waarbij het de bedoeling is deze lijsten zodanig aan te passen dat zij zo veel mogelijk een-op-een met de Europese lijst van MER-plichtige activiteiten samenvallen.

De CDA-fractie vraagt de minister om dit op een zo kort mogelijk termijn te doen en de resultaten hiervan onverwijld aan de Kamer voor te leggen. Graag horen wij een concrete toezegging van de minister op dit punt.

De vraag die opkomt is of het wetsvoorstel voor het overige alle kansen op vereenvoudiging, het voorkomen van dubbel werk, bundeling van onderzoekslasten en het snellen van Europese koppen in voldoende mate heeft weten aan te pakken. In dat opzicht refereer ik aan het voorbeeld dat ik bij de begrotingsbehandeling heb gegeven. Het beeld staat mij nog duidelijk voor ogen. Een ondernemer, in dit geval een agrariër, vraagt een milieuvergunning aan voor een nieuwe vestiging, die hij wil realiseren in een zogenaamd landbouwontwikkelingsgebied. Daarvoor moet hij een MER opstellen. Voor het reconstructieplan van het desbetreffende gebied en voor het bestemmingsplan van het desbetreffende landbouwontwikkelingsgebied zijn al eerder twee milieueffectrapportages opgesteld. Bovendien is besloten dat de ondernemers die zich vestigen in het LOG, het landelijk ontwikkelingsgebied, altijd de laatst beschikbare en beste technieken en maatregelen tegen milieubelasting moeten toepassen. Zo wordt dit uiteindelijk ook in de milieuvergunning voor de ondernemer geborgd.

Toch moet ook in de nieuwe situatie, als het wetsvoorstel wordt aangenomen, elke individuele ondernemer nog steeds een MER voor zijn vergunning opstellen. De enige winst voor de ondernemer is van procedurele aard omdat een en ander nu in een vereenvoudigde procedure valt. De Commissie voor de MER hoeft in een dergelijk geval immers niet meer geraadpleegd te worden. De ondernemer moet echter nog wel steeds een MER maken, die echter inhoudelijk aan locatiekeuze, de inrichting van zijn bedrijf of aan de milieumaatregelen niets meer toevoegt. Ik vraag de minister daarom of overwogen is om bij dit wetsvoorstel voor alle vergunningplichtige activiteiten de MER-plicht te laten vervallen. Graag een helder antwoord.

Ik zeg een en ander ook naar aanleiding van het voorbeeld van een ondernemer die in Nederland en Duitsland eenzelfde vestiging wil realiseren. Beide landen maken deel uit van de Europese Unie en beide landen voeren een goed milieuvergunningenbeleid, waarin ondernemers beperkingen worden opgelegd en

Van Heugten

milieumaatregelen worden voorgeschreven. Die ondernemer vraagt zich wel af hoe het kan dat hij in Nederland geconfronteerd wordt met een uitgebreide MER-procedure en in Duitsland slechts met een "Umweltverträglichkeitsprüfung". Dat laatste is een vergadering waarin alle betrokkenen en alle overheden in één keer vaststellen welke botsingen met milieubelangen optreden en die vervolgens in de vergunning meegenomen moeten worden. Daarna hoeft de ondernemer in Duitsland geen uitgebreide MER-procedure te voeren. Dat zijn voor de CDA-fractie punten die ons aan het denken zetten of alle kansen ter vereenvoudiging momenteel voldoende worden benut.

Ik kom bij de relatie tussen de plan-MER en de project-MER. Kan de minister zich voorstellen dat zaken die alleen in een plan-MER onderzocht en afgewogen zijn ertoe kunnen leiden dat op projectniveau nog maar weinig speelruimte overblijft? Het voorbeeld dat ik zo-even aanhaalde, is daar ook nuttig bij. Een volledige project-MER heeft dan geen toegevoegde waarde, zeker als een milieuvergunning wordt verleend. In de beantwoording is ons niet duidelijk gebleken wat de minister hiervan precies vindt. Ik doel op de relatie tussen een voorafgaande plan-MER en een verplichting voor een individuele project-MER. Graag een nadere toelichting.

Bij de schriftelijke behandeling hebben wij vragen gesteld over de samenloop van de passende beoordeling in het kader van de Natuurbeschermingswet en de MER. Wij zijn niet helemaal tevreden met het antwoord van de minister in de nota naar aanleiding van het verslag. Geldt voor alle initiatieven waarvoor een passende beoordeling in het kader van de Natuurbeschermingswet moet worden gemaakt een uitgebreide MER-procedure? Ook voor relatief kleine initiatieven? Is altijd de ondergrens van de MER-activiteit van kracht? Geldt voor alle MER-plichtige activiteiten met een passende beoordeling altijd de uitgebreide procedure? Is er geen fijnere onderverdeling wenselijk, om te voorkomen dat relatief kleine wijzigingen en uitbreidingen een omvangrijke MER-procedure vereisen, soms zelfs een plan-MER als sprake is van een bestemmingsplanwijziging bij uitbreiding van een bedrijf? Wat gebeurt er als het voorgenomen initiatief geen passende beoordeling vergt, maar alternatieven die in de MER onderzocht moeten worden wel? Welk regime is dan van toepassing?

Wij horen klachten dat de MER-procedure en de vergunningverlening in het kader van de Natuurbeschermingswet nog te veel naast elkaar lopen. Dat kan ertoe leiden dat een activiteit vanuit milieuaspecten toelaatbaar wordt gevonden, en dat later op grond van de Natuurbeschermingswet blijkt dat een activiteit of plan toch geen doorgang kan vinden. In de Natuurbeschermingswet is daarvoor een voorziening getroffen door te bepalen dat bij plannen de passende beoordeling in het kader van de Natuurbeschermingswet onderdeel zou moeten zijn van de plan-MER. Toch schrappen wij in dit geval de verplichting, het in de MER op te nemen. Kan de minister dat nog eens toelichten? Wij zijn van mening dat de passende beoordeling an sich geen motivatie is voor onderscheid tussen uitgebreide of niet-uitgebreide MER-procedure. Graag een toelichting waarom de minister uiterekend de passende beoordeling een criterium vindt om altijd voor de uitgebreide MER-procedure te kiezen.

In de MER moeten redelijke projectalternatieven worden beschreven. Wij hebben aangedrongen op een nadere omschrijving van het begrip "redelijk". De minister kiest hier niet voor en beargumenteert dat met de mededeling dat de eis van redelijke projectalternatieven al meer dan twintig jaar in de Wet milieubeheer is opgenomen. Is het doel van het huidige wetsvoorstel niet juist om de afgelopen twintig jaar tegen het licht te houden? Waarom kiest de minister er niet voor om het aantal alternatieven aan een maximum van bijvoorbeeld drie te binden? Je hebt een voorgenomen initiatief en daar komen vervolgens drie alternatieven bij. Ik heb daarvoor een amendement ingediend. Dat amendement strekt ertoe om de selectie van alternatieven te optimaliseren door bij wet een beperking op te leggen. Dat vermindert de onderzoekslast en bevordert de duidelijkheid over de MER. Zo is het ook in de Europese richtlijn opgenomen. Je moet dan wel verklaren waarom je andere alternatieven hebt laten vervallen en waarom je deze als redelijk bestempelt. Ook de richtlijn gaat uit van een beperkt aantal alternatieven. Waarom beperken wij het dan niet bij wet?

De heer **Van Leeuwen** (SP): Beschouwt u het meest milieuvriendelijke alternatief ook als een redelijk alternatief?

De heer **Van Heugten** (CDA): Nee, in veel gevallen is dat niet zo. Het meest milieuvriendelijke alternatief kan vaak niet door de initiatiefnemer gedaan worden. Soms is het meest milieuvriendelijke alternatief namelijk het achterwege laten van het initiatief. Wij hebben vaak genoeg gezien dat het meest milieuvriendelijke alternatief niet in de categorie "redelijke alternatieven" past. Soms worden maar liefst zeventien alternatieven onderzocht. Het is dan een wirwar van alternatieven met subversies en met daaronder nog varianten ondergebracht. Het is dan voor de belanghebbenden ondoenlijk om het MER-proces en het besluit te volgen. Er ontstaat een tombola van alternatieven en dan wordt in de uitkomstentabel gekeken welk alternatief het moet worden. Daarom hebben wij gezegd dat er een goede keuze moet worden gemaakt. Die keuze moet worden onderbouwd. De redelijke alternatieven en de effecten daarvan moeten onderzocht worden.

Mevrouw **Wiegman-van Meppelen Scheppink** (ChristenUnie): Ik zie het probleem dat de heer Van Heugten schetst. Leg je daarmee niet onnodige beperkingen op? Die enorme wirwar van alternatieven komt misschien wel voort uit een gevoel van onzekerheid. Laten wij er vooral zoveel mogelijk kiezen, dan zien wij niets over het hoofd. Heeft het niet veel meer met de cultuur te maken? Voor dat probleem zou je andere middelen moeten inzetten, bijvoorbeeld een duidelijke handreiking. Dat heeft de minister inmiddels ook toegezegd.

De heer **Van Heugten** (CDA): Daar kan ik een stuk in meegaan. Degenen die de wet moeten toepassen, en later de rechter, zijn echter gesteund met een heldere uitspraak van de wetgever. De wetgever vindt dat een MER bedoeld is om serieus en duidelijk op een aantal reële alternatieven te sturen. Die alternatieven moeten onderzocht worden. De Raad van State vindt het soms ook lastig dat een MER uitdijt tot enorme boekwerken.

De heer Boelhouwer (PvdA)

© M. Sablerolle – Gouda

Het criterium van de beste MER dreigt verloren te gaan door de grote hoeveelheid van alternatieven. Ik denk dat het goed is om in de wet op te nemen dat er een voorstel komt met ten hoogste drie alternatieven. In dit amendement hebben wij de bepaling opgenomen dat het bevoegd gezag er in uitzonderlijke gevallen, mits goed gemotiveerd, een aantal aan kan toevoegen. Daarmee geeft de wetgever een duidelijk signaal af. Het is de bedoeling dat de MER een helder instrument is, waarmee je een besluit op een goede manier kunt onderbouwen.

Mevrouw **Neppéus** (VVD): Ik begrijp het punt van de heer Van Heugten dat het geen gigantisch groot aantal moet worden. Wordt dat ook niet af en toe veroorzaakt doordat een stuk van de MKBA, bijvoorbeeld bij tracés van wegen, wordt overgedaan omdat nog niet alles is uitgezocht?

De heer **Van Heugten** (CDA): Ik denk dat u daar voor een deel gelijk in hebt. De commissie-Elverding heeft een aantal opmerkingen gemaakt over de manier waarop je met nieuwe wegtracés en nieuwe infrastructuurprojecten moet omgaan. Deze commissie adviseert ook om van tevoren de mogelijke alternatieven inzichtelijk te maken, een goede selectie te maken van de realistische alternatieven en daarmee in de MER aan de slag te gaan, zodat er het beste uitkomt. Ik denk dat een dergelijke trechtering bij grote infrastructuurprojecten kan helpen. Maar u hebt deels gelijk: we moeten voorzichtig zijn en voorkomen dat in de besluitvorming drie of vier keer hetzelfde wordt onderzocht, of dat we er elke keer weer iets bijdoen, zodat die hele ballast steeds moet worden meegenomen.

De heer **Boelhouwer** (PvdA): Voorzitter. De heer Van Heugten noemt zeventien alternatieven in zijn betoog als voorbeeld van hoe het uit de hand kan lopen. Natuurlijk is dat een duidelijk voorbeeld van hoe het niet zou moeten, maar het is niet de regel. In zijn amendement wil hij drie alternatieven, maar in bijzondere gevallen kan daarvan worden afgeweken. Zeventien zal best weleens voorkomen, maar zal echt niet altijd het geval zijn. Welnu, als hij die mogelijkheid zelf al wil, waarom noemt

hij dan die drie alternatieven in zijn amendement? Ik ben er niet van overtuigd dat dit het door hem geschetste probleem oplost.

De heer **Van Heugten** (CDA): Ik denk niet dat het een oplossing is voor alle problemen, maar als we de besluitvormingscultuur in ons land willen veranderen in een met meer tempo en meer schwing, is dat nodig. Uw partij heeft vandaag zelf in de krant gezegd dat zij wil dat besluitvorming soms sneller gaat, met behoud van zorgvuldigheid. Voor een dergelijke balans moet de wetgever het signaal geven dat er alternatieven moeten worden geformuleerd; ten hoogste drie, maar in bijzondere gevallen kan het bevoegde gezag ook vragen om een vierde of vijfde variant. Op die manier schetst de wetgever in ieder geval de gewenste cultuur. Het moet geen geweldig grote tombola worden, maar het is echt bedoeld voor een serieuze sturing op relevante milieuaspecten van een besluit. Het lijkt me geen oplossing voor het probleem van de uitdijende MER'en, maar kan er wel aan bijdragen dat in de toekomst het MER-instrument op een nog betere manier wordt gehanteerd.

De CDA-fractie ziet als winst van het huidige voorstel dat de proceduretijden in de eerste en derde fase van het besluitvormingstraject fors worden ingekort. Hulde daarvoor, maar toch een vraag aan de minister over de tweede fase, waarin een MER met alternatieven moet worden opgesteld. Deze fase is namelijk niet aan een wettelijke termijn gebonden. Heeft de minister dit bewust niet willen doen? Twee jaar voor het maken van een MER is niet ongebruikelijk; ons zijn voorbeelden daarvan bekend. Ik zag laatst in de procedurevergadering dat de Tracéwet en de MER-besluiten over de ringweg-Utrecht voorzagen in een geplande procedure van maar liefst drieënhalf jaar. Dat kan toch niet de bedoeling zijn van het MER-instrument? Wij begrijpen dat dit vanwege de omvang een uitzonderlijk voorbeeld kan zijn, maar zou de minister alsnog willen overwegen om een wettelijke termijn op te nemen? Wij hebben alvast als voorzet ons amendement gegeven voor het inbouwen van een wettelijke termijn voor de fase van het maken van de MER.

Daarbij hebben wij overigens onderscheid gemaakt tussen plan-MER en project-MER. Wij beseffen dat het bij een plan-MER – zoals de ringweg-Utrecht – lastig is omdat de plannen enorm divers kunnen zijn, maar in het geval van project-MER'en gaat het om een afgebakende activiteit, vaak nog door een milieuvergunning of andere vergunning ondersteund; daarbij moeten voor de duidelijkheid van de belanghebbenden initiatieven niet jarenlang boven de markt blijven zweven, maar binnen beperkte tijd kunnen worden afgehandeld. Wij hebben voorgesteld om de maaktijd van de MER, de tijd die men feitelijk krijgt om een MER te maken, op zes maanden af te grendelen, met de mogelijkheid van verlenging met zes maanden door het bevoegde gezag voor bijzonder complexe gevallen of als daar anderszins aanleiding toe kan zijn. Graag een reactie van de minister hierop.

De heer **Boelhouwer** (PvdA): Voorzitter. Was die termijn van drieënhalf jaar voor Utrecht die de heer Van Heugten noemde, alleen voor de MER gereserveerd, of hing die niet ook samen met de Tracéwet? Hij focust nu op een vernellings van de MER, maar zoiets is volgens mij helemaal niet aan de orde; als ervoor wordt gezorgd dat het in de Tracéwet sneller gaat, is er voldoende tijd om

Van Heugten

de MER mee te laten lopen en het probleem op te laten lossen. Schiet hij met zijn amendement dus niet op het verkeerde object?

De heer **Van Heugten** (CDA): In het voorstel dat wij in de procedurevergadering zagen, was sprake van een termijn van zes jaar. Tweeënhalf jaar daarvan is zuivere trajectbesluitijd en drieënhalf jaar voorbereidingstijd waarin de MER zit inbegrepen; de MER begint al snel met het opstellen van de startnotitie daarvoor. Ik heb in mijn nu voorgestelde amendement het onderscheid gemaakt om de plan-MER niet aan een wettelijke termijn te binden, maar de project-MER wel. Dit is ook in de wetenschap gedaan dat het voor de wetgever erg moeilijk is en dat er erg veel veiligheidskleppen moeten worden ingebouwd voor de zaken die om goede redenen toch een langere termijn kunnen vergen. In lijn met het voorgaande amendement is hierbij weer sprake van een duidelijk signaal. Dit is zeker het geval bij een project-MER, waarbij sprake is van een vrij beperkte onderzoekslast.

Wij moeten hierbij ook kunnen zeggen: het is voor iedereen, zowel voor de belanghebbende, de initiatiefnemer als het bevoegd gezag, beter als een MER-procedure een afgeronde tijdspanne en een duidelijke planning kent waaraan iedereen zich kan houden. In de wet moet in ieder geval worden voorgeschreven dat het wel de bedoeling is dat een tijdsplanning wordt gemaakt, zodat wij weten: u begint ergens aan, u hebt een initiatief, u onderzoekt het goed, wij nemen een besluit en daarbij is sprake van heldere besluitvorming. Dit komt ook tegemoet aan het huidige tijdsbeeld waarin wordt gevraagd, de procedures niet zo lang en ondoorzichtig te maken – iedereen moppert daarop – maar deze steeds helderder te maken. Ook moeten de betrokkenen aan de termijnen worden gebonden. Ik heb dit ook mede gedaan naar analogie van de Wet ruimtelijke ordening, waarin een gemeenteraad binnen twaalf weken moet beslissen nadat deze een bestemmingsplan ter inzage heeft gelegd. Ook daarbij gaat het om duidelijkheid voor de burgers en de initiatiefnemers. Zij moeten niet jarenlang een bepaald proces hoeven te volgen.

De heer **Boelhouwer** (PvdA): Misschien is het dan toch handig als u in uw amendement zou opnemen op welk moment zo'n periode van bijvoorbeeld zes maanden ingaat. Is dat vanaf het moment van indienen of vanaf het in behandeling nemen? U laat dit nu eigenlijk heel erg in het ongewisse. Wanneer u een termijn wilt stellen, zult u duidelijker moeten formuleren wanneer deze ingaat en wanneer deze is afgelopen in de loop van het proces.

De heer **Van Heugten** (CDA): De heer Boelhouwer brengt een terecht punt naar voren. Ik heb dit punt in het laatste amendement meegenomen, om het begin van de termijn van zes maanden voor iedereen duidelijk te markeren. Er kunnen zich twee situaties voordoen: de Commissie voor de MER heeft wel of niet een advies gegeven. Wanneer dat advies wel is gegeven, begint de termijn van zes maanden. Je weet dan immers wat er moet worden gedaan, omdat het advies binnen is. Is er geen advies van de Commissie voor de MER, dan geldt het moment waarop het bevoegd gezag de richtlijnen en de detaillering heeft gegeven. Op dat moment, waarop het besluit is gevallen, zijn ook alle gegevens duidelijk

waarop men kan starten met het MER-proces. Het is terecht dat de heer Boelhouwer stelt dat dit in de wet helder moet zijn.

Voorzitter. Ik heb twee vragen over de participatie en de verantwoording daarover. In het huidige wetsvoorstel is het de bedoeling dat de participatie een verplicht onderdeel is van zowel het plan als de MER. In de memorie van toelichting lijkt op pagina 9 te worden verondersteld dat dit het geval is, maar in de tekst van artikel 7:14 wordt alleen over het plan gesproken. Zijn deze twee los van elkaar te zien of gaat het om één verantwoording van de burgerparticipatie? De Commissie voor de MER wijst op deze onduidelijkheid en stelt voor, de participatie expliciet op de MER betrekking te laten hebben. Wat is het oordeel van de minister hierover? De CDA-fractie hecht aan duidelijkheid over dit punt en wil in elk geval voorkomen dat wij twee los van elkaar staande participatietrajecten krijgen met de daarbij horende verantwoordingstrajecten.

Wij hebben ook zorgen over het geval dat het misgaat en de rechter in het uiterste geval tot het oordeel zou kunnen komen dat de participatie en de verantwoording daarover onvoldoende zouden zijn geweest. De minister geeft aan dat het naar haar oordeel zelden het geval zal zijn en dat zij het eventuele risico op de koop toe neemt. Wij kunnen haar daarin een heel eind volgen, maar ieder zichzelf respecterende overheid erkent de meerwaarde van participatie in een vroegtijdig stadium en zal dus ook de nodige inspanningen doen om hieraan serieus vorm en inhoud te geven. Dat neemt niet weg dat uiteindelijk de rechter een laatste oordeel moet vellen als er negatief wordt geoordeeld over de vraag of er voldoende burgerparticipatie aanwezig is geweest. Hoe staat het dan als die uitspraak is gedaan? Is het een vormfout of een fout die in het kader van de bestuurlijke lus kan worden gerepareerd? Toetst de rechter marginaal op het burgerparticipatiebeginsel of ook inhoudelijk en kwalitatief? Ik hoor hier graag een helder antwoord op van de minister, want dat is voor ons van groot belang bij de beoordeling van deze opzet van de voorgestelde wetswijziging.

□

Mevrouw **Neppéus** (VVD): Voorzitter. Het gaat vandaag, al gaat het om wijziging van de Wet milieubeheer, om wijziging van de regels voor de milieueffectrapportage, gewoonlijk MER genoemd. De VVD-fractie kan op hoofdlijnen instemmen met het voorliggende voorstel. De bedoeling is om te komen tot een vereenvoudiging en minder lasten voor ondernemers en lagere overheden. Op zich zijn wij het daarmee eens.

De vraag is – dit brengt ons ook weer bij de regels uit Europa – in hoeverre wij koppen gaan zetten op regels uit Brussel. Daarover zijn wij altijd uiterst kritisch. De koppen staan gewoon eerlijk in de stukken genoemd. Je hoeft er niet al te veel voor te zoeken. Op zich kan ik mij die koppen best voorstellen in een aantal gevallen, want deze koppen kunnen het draagvlak verbeteren. Als zaken eerder en zorgvuldiger gebeuren, kan een heleboel geprocedeerd achteraf worden vermeden. Ik kom nog terug op het punt met betrekking tot participatie en het achteraf bekijken of dat allemaal goed is gegaan. Ik vind dat erg ingewikkeld. Dat geldt trouwens meer in het algemeen voor dit wetsvoorstel. Om dit te lezen – ik ben maar een eenvoudige jurist – is het uiterst gecomplici-

Neppérus

ceerd, volgens mij ook voor mensen die ermee te maken krijgen. Zij zullen vast lezen dat de administratieve lasten zullen dalen. Of zij er altijd wel helemaal uitkomen, lijkt mij echter de vraag.

Als je kijkt naar hoe het op dit moment staat, zie je dat de MER van de Tweede Maasvlakte ongeveer een meter hoog was. Een collega van mij heeft zich daar toen doorheen gewerkt. De bedoeling is om effecten voor het milieu goed in beeld te krijgen. Het is goed om dat te doen. Zaken lopen echter vaak enorm uit. De vraag is of het voor iedereen goed te begrijpen is.

Op grond van de nieuwe regels worden de verplichtingen wat minder en komt de vrijwilligheid er juist meer in. Overheden kunnen het wat meer vrijwillig doen. Wellicht wordt gedacht dat daarmee draagvlak wordt gecreëerd en het allemaal wel goed komt. Het is echter mogelijk dat iedereen al die adviezen toch gaat aanvragen. De antwoorden van de minister hebben mij op dit moment nog niet overtuigd. Wat is nu het echte effect? Als zo meteen iedereen het toch vrijwillig gaat doen, wat is dan nog de meerwaarde van het tot vereenvoudiging komen? Ik begrijp de bedoeling van het punt rond participatie en het achteraf kunnen meten. Het is een kop, dus dan heb ik er gelijk al aarzeling bij. Ik vind het erg ingewikkeld. Wat gaat daarvan het resultaat van zijn en wat is dan ongeveer de sanctie?

De heer Van Heugten sprak al over de Natuurbeschermingswet. Als ik nu al die processen naast elkaar zie, constateer ik dat men bezig is met de Natuurbeschermingswet waarbij je met het bestemmingsplan zit. Daarna komt dan het gebeuren rond de MER. Kan dat nu niet synchroon lopen? Moet een ondernemer die eerst het ene heeft gedaan en vervolgens ook met het andere aan de slag? Kan niet worden gezegd dat een deel van de procesgang voor de Natuurbeschermingswet geldig is voor de MER-procedure? Ik wacht het antwoord af. Afhankelijk daarvan kom ik mogelijk met een amendement op dit punt. Het zal basis van allerlei regels gebeuren. Als de werkelijkheid is dat wij zo meteen twee processen krijgen die gedeeltelijk van elkaar afwijken, denk ik niet dat dit effectief is.

Dan kom ik op het aantal alternatieven dat zal worden gezien. In de stukken is dat nog open gelaten en wij kunnen ons voorstellen dat het wordt verminderd. In de interruptie van de heer Van Heugten vroeg ik al of het voor een deel niet ook komt doordat je in de MER weer een stukje van de hele MKBA tegenkomt en je dan het nodige gaan overdoen omdat de MKBA eigenlijk nog niet helemaal goed is. Wij zouden dus wellicht beter eerst de MKBA kunnen afmaken, voordat wij het half verstoep in de MER doen. Ik wil daarover graag het oordeel van de minister horen.

De heer **Van Leeuwen** (SP): Voorzitter. Bij de beoordeling van de milieueffecten is het bedoel milieu, natuur en cultuurhistorie een volwaardige plaats te geven in de besluitvorming. In steeds meer gevallen gaat het ook om de effecten van plannen op de gezondheid van mensen. Prima! Als dat allemaal goed is geregeld, komt het voor de SP-fractie op de tweede plaats of het allemaal niet wat sneller en eenvoudiger kan. Mijn fractie begrijpt de zucht naar tijdswinst en vermindering van de regels. In tegenstelling tot de Wabo is er bij de modernisering van

de MER wel serieus iets aan gedaan. Er zijn minder procedurele verplichtingen, een licht MER-regime voor minder complexe projecten en alleen waar nodig een verplichting tot extra kwaliteitsborging. De MER moet volgens de SP van gewicht zijn voor de duidelijkheid en de kwaliteit van besluiten en voor het draagvlak van die besluiten. Dat is ook van belang voor het beroep op de rechter. Er wordt terdege rekening gehouden met de adviezen van de Commissie voor de MER.

Dat is ook de reden waarom de SP altijd zeer kritisch is geweest op de uitvoering van de MER, zeker als het gaat om advisering over plannen van het bevoegde gezag. Iedere schijn van beïnvloeding van de onafhankelijke positie van de Commissie voor de MER moet worden vermeden, zo stelt de regering terecht. Daarom dient het Rijk als kasloket voor de commissie voor de financiële bijdrage van gemeenten en provincies. Aan de minister vraag ik: hoe zit dit als het Rijk bevoegd gezag is?

Op onze vraag hoe vaak het advies van de Commissie voor de MER nu heeft geleid tot het afzien van ontwikkelingen, heeft de minister in de nota naar aanleiding van het verslag geen antwoord gegeven. Dat is volgens mij wel een cruciale vraag, want het gaat daarbij over de waarde van de MER. Als er zoveel waarde aan de MER wordt gehecht, zoals eerder gesteld, hoe kan het dan dat de MER in nagenoeg alle gevallen positief uitvalt of op zijn minst positief wordt uitgelegd? Ik citeer nu het jaarverslag van de commissie van verleden jaar. Bij dertien projecten en plannen is nagegaan of en op welke manier het toetsingsadvies van de commissie heeft doorgewerkt in het uiteindelijke besluit. In twaalf gevallen is het advies van de commissie in het besluit behandeld. In het merendeel van de besluiten werden de aanbevelingen van de commissie overgenomen. Het ging dan met name om aanbevelingen over natuur en lucht. Hoe het precies is gegaan en wat exact de getallen zijn, is een vrij abstract verhaal. Er is sprake van "het merendeel van de gevallen", maar hoeveel zijn dat er? De SP-fractie wil daarom graag de hele MER-procedure zoals die tot nu toe heeft gefunctioneerd, uiteraard inclusief de toetsingsadviezen, tegen het licht houden, evenals de rol van de commissie. Is de minister bereid om een evaluatie uit te voeren? Die kan dan tegelijk dienen als een soort nulmeting, zodat wij de voor- en nadelen van de wetwijziging de komende jaren goed kunnen blijven volgen.

De SP is niet te spreken over het wegvallen van de meest milieuvriendelijke variant. Wij zien die variant als ijkpunt voor de beoordeling van plannen door besturen en volksvertegenwoordigers. Het weglaten van de meest milieuvriendelijke variant leidt tot verschuiving ten nadele van de volwaardige plaats die milieu, natuur, cultuurhistorie en gezondheid bij de besluiten dienen te hebben. Hoe garandeert de minister dat de best beschikbare technieken en de beste oplossingen voor die waarden gewaarborgd blijven, als de meest milieuvriendelijke variant wordt afgeschaft?

Bij grote projecten waarin de Commissie voor de MER een toetsende rol vervult, wordt de Rijksdienst voor Archeologie, Cultuurhistorie en Monumenten, sinds gisteren de Rijksdienst voor Cultureel Erfgoed, om advies gevraagd over cultuurhistorische waarden. Bij kleinere projecten is de borging van die waarden niet meer gegarandeerd. Er ligt een advies van de RACM over de wijze waarop die waarden wel in de MER kunnen worden

Van Leeuwen

betrokken. Het is echter de vraag of er met dat advies iets wordt gedaan. Wij kennen allemaal het belang dat de minister hecht aan Mooi Nederland. Voor de SP is het respecteren van bestaande kwaliteit daarbij een uitgangspunt. Is de minister bereid, de cultuurhistorische waarden steviger te verankeren in kleine projecten, bijvoorbeeld door een verplichte toets op te nemen in de MER?

Tot slot wil ik ingaan op de vroegtijdige betrokkenheid van burgers en maatschappelijke organisaties. Mevrouw Wiegman noemt dat de "beginspraak". Dat is een mooi woord. Die moeten wij er, wat mij betreft, in houden. De Commissie voor de MER wil het in ieder geval ook, niet alleen bij de voorbereiding van het plan, maar juist ook bij het opstellen van het rapport. Ook de heer Van Heugten heeft hieraan gerefereerd. Als wij willen dat de MER een volwaardige rol speelt bij de totstandkoming van besluiten, moeten wij dit in de wet regelen. Graag verneem ik hierop de reactie van de minister.

□

Mevrouw **Wiegman-van Meppelen Scheppink** (ChristenUnie): Voorzitter. Voor de fractie van de ChristenUnie staat bij het beoordelen van dit voorstel de vraag of voldoende balans is gevonden tussen het vereenvoudigen van de regels voor milieueffect-rapportages en het waarborgen van het meewegen van het milieubelang centraal. Een MER is bedoeld ter ondersteuning van de besluitvorming. Dat een onderzocht alternatief het meest milieuvriendelijk is, wil nog niet zeggen dat dit alternatief ook wordt gekozen. De ChristenUnie heeft dan ook op voorhand geen principiële bezwaar tegen het vereenvoudigen van de procedures ten aanzien van de MER.

Voor mijn fractie gelden hierbij twee voorwaarden. De eerste is dat voldoende moet zijn gewaarborgd dat de milieubelangen zodanig worden meegewogen dat een voldoende breed spectrum van alternatieven wordt uitgewerkt. Dat moet gebeuren op een zodanige wijze dat het besluitvormend orgaan op basis daarvan een goed besluit kan nemen. De tweede voorwaarde is dat de beoogde versnelling in de praktijk ook echt kan worden bereikt. Het moet niet leiden tot vertragingen later in het proces.

Mijn fractie is er nog niet van overtuigd dat de wijzigingen die in het voorstel zijn opgenomen het beoogde effect zullen sorteren en niet averechts zullen werken. De huidige procedures hebben immers vaak een waardevolle bijdrage aan de kwaliteit van de besluitvorming. Dat geldt vooral ten aanzien van het milieubelang, dat kan anderszins ten opzichte van andere belangen.

Er wordt voorgesteld om de startnotitie, het meest milieuvriendelijke alternatief, de zienswijze op de startnotitie en de richtlijnen van de Commissie voor de MER te schrappen. Daarvoor in de plaats komt de melding aan de start van het proces en een advies over de reikwijdte in de uitgebreide procedure. Theoretisch betekent dit een versnelling van een tot zeven weken aan het begin van het proces.

Voor het opstellen van het wettelijk verplichte MER-rapport geldt momenteel echter geen termijn. Het is de vraag of daar juist niet de winst kan worden behaald. Wordt deze termijn niet langer omdat de alternatieven toch moeten worden uitgewerkt en het voorwerk van de

startnotitie bij aanneming van dit wetsvoorstel ontbreekt? Als dat het geval is, zijn wij bezig met een beperking van de regeldruk die slechts op papier geldt. Er is inzicht nodig in de vraag hoeveel tijd het maken van een startnotitie vergt en wat het afschaffen van de startnotitie betekent voor de tijd die nodig is voor het opstellen van het MER-rapport. Deze tijden zijn niet verwerkt in de voorbeeldberekeningen die zijn opgenomen in de nota naar aanleiding van het verslag.

Het CDA heeft een amendement op stuk nr. 12 ingediend om de termijnen voor het opstellen van de MER af te bakenen. Op zich is dat een sympathiek idee. Wij moeten onszelf echter geen onnodige beperkingen opleggen. Er moet voldoende tijd worden geboden voor zorgvuldigheid. Naar ik heb begrepen is voor de Ring Utrecht drieënhalve jaar uitgetrokken voor de MER-procedure. Dat is wel erg lang. Hier wreekt zich wellicht het feit dat de aanbeveling van de commissie-Elverding nog moet worden geïmplementeerd. Als ik het goed heb begrepen, slaat het amendement van de CDA-fractie niet op plannen, maar alleen op projecten. In dat geval gaat het amendement dus niet over de Ring Utrecht. Is volgens de minister de termijn van zes maanden die in het amendement wordt genoemd, een realistische voor de diverse soorten projecten?

Bijkomend voordeel van een startnotitie is het feit dat hierdoor het besluitvormend orgaan al in een vroeg stadium, indien het dat wenst, input kan geven voor de te onderzoeken alternatieven in de MER. Ik noem de Startnotitie Ring Utrecht. De Kamer heeft in debatten gesteld dat zij daarin een meer ambitieus ov-alternatief wil. Hoe gaat dit als er straks geen startnotitie meer is? Zo'n notitie biedt juist op dit punt een goed handvat. De fractie van de ChristenUnie zou graag een nadere onderbouwing horen in het licht van het advies van de commissie-Elverding. Daarin wordt het belang onderstreept van het in een zo vroeg mogelijk stadium betrekken van alle partijen om alternatieven goed in beeld te krijgen. De heer Van Leeuwen sprak in dit kader al over "beginspraak". Een melding en openbare kennisgeving lijkt mij te weinig informatie te bevatten voor een goed debat. Het is onwenselijk als de Kamer bij grote projecten straks pas bij de afronding van de MER tot de conclusie komt dat het spectrum van onderzochte alternatieven onvoldoende breed is. Dat zou leiden tot grote vertragingen. Volgens het voorstel wordt het betrokken bestuursorgaan, als het niet zelf de initiatiefnemer is, geraadpleegd over reikwijdte en detailniveau van de MER. Het lijkt mijn fractie waardevol als in dit stadium ook het democratisch gekozen orgaan de mogelijkheid heeft om hiervoor input te geven. Het is daarbij de vraag hoe wij dit organiseren. Ik hoor graag een reactie van de minister. Een en ander kan niet los worden gezien van de implementatie van de adviezen van de commissie-Elverding. Met name bij grote projecten moeten in de verkenningsfase alle alternatieven in dit stadium al goed in beeld zijn. Wellicht dat ik met een motie of amendement nog op dit punt zal terugkomen.

Het is logisch dat met het schrappen van de startnotitie ook de zienswijzen op de startnotitie worden geschrapt. Procedureel is dit een vereenvoudiging. Maar ook de zienswijzen kunnen bijdragen aan het in beeld brengen van alle reële alternatieven. De participatie zal dit moeten ondervangen. Dit vraagt van de opstellers van de MER een proactieve houding. De kwaliteit van de participatie zal echter volgens dit voorstel pas aan het

Mevrouw Wiegman-van Meppelen Scheppink (ChristenUnie)
© M. Sablerolle – Gouda

einde van het proces worden getoetst. Lopen wij op die manier niet een groot risico dat pas in een laat stadium tekorten worden geconstateerd, met als gevolg juist vertraging? Dit is de reden dat behalve de naam van de heer Boelhouwer ook mijn naam is te vinden onder een amendement waarmee wij de participatie aan het begin van het proces beter willen borgen. Lopen wij volgens de minister met het schrappen van de startnotitie en de zienswijzen, en met de vormvrije participatie, niet het risico dat elke gemeente het op haar eigen manier gaat regelen? Levert dit niet juist een extra last op voor het bedrijfsleven?

De MER draait om het beoordelen van alternatieven. Nu wordt voorgesteld om de plicht te schrappen tot het opstellen van een meest milieuvriendelijk alternatief. Natuurlijk moet worden voorkomen dat andere alternatieven niet worden onderzocht. Dit is echter nog niet direct een argument om dan maar de plicht te schrappen om het meest milieuvriendelijke alternatief (mma) uit te werken. Er is inderdaad een plicht om alle redelijke alternatieven in beeld te brengen, maar het mma stimuleert juist dat zo'n alternatief ook geoptimaliseerd is voor milieuaspecten. Deelt de minister deze mening?

Bij het beoordelen van alternatieven zit de crux volgens mijn fractie juist in dit type vraagstukken over optimalisering. Het gaat daarbij niet alleen om het milieu. Is bij projecten voor infrastructuur bijvoorbeeld ook een meest ov-vriendelijk alternatief opgenomen? Dat is namelijk meer dan alleen een ov-vriendelijk alternatief. Om bestuursorganen in de praktijk te helpen bij het organiseren van participatie wil de minister een handreiking ontwikkelen. Op welke wijze kan volgens haar worden gegarandeerd dat de onderzochte alternatieven voldoende zijn geoptimaliseerd? Uiteindelijk kan de rechter beoordelen of een voldoende breed spectrum alternatieven is onderzocht. Maar nu juist wordt voorgesteld om het meest milieuvriendelijke alternatief te schrappen, lijkt mij dit een belangrijke vraag. Komt deze optimalisatie aan bod in de handreiking, of gaat die louter over het participatieproces? Kan de minister zeggen waarop de aanname is gebaseerd dat de administratieve lasten voor het opstellen van de MER met 5% zullen dalen door afschaffing van de plicht om het meest milieuvriendelijke alternatief op te stellen?

Bij de beperkte procedure is in de eindfase nog sprake van een besparing doordat het advies van de Commissie voor de MER niet meer nodig is. Deze besparing van vijf weken wordt echter in de uitgebreide procedure ook gehaald door haar te laten samenvallen met de inspraakprocedure. Ik heb daarom een amendement ingediend waarmee het advies van de Commissie voor de MER wordt gehandhaafd, maar waarbij de tijdbesparing wel wordt gehaald en een vrijstellingsmogelijkheid is ingebouwd voor de gevallen waarin de effecten in het kader van een plan-MER al voldoende zijn beoordeeld.

Ik heb een kleine opmerking over Natura 2000-gebieden. In deze gebieden komen ontwikkelingen vaak op slot te zitten.

De heer **Van Heugten** (CDA): Ik heb een vraag over uw opmerkingen over het laten vervallen van het meest milieuvriendelijke alternatief en over de startnotitie. U wilt graag een amendement indienen over de startnotitie. Nu blijft de startnotitie in een aantal gevallen immers gewoon verplicht. Zij gaat niet altijd eruit. In de plan-milieu-effectrapportages blijft de startnotitie gehandhaafd en in een aantal project-milieu-effectrapportages gaat zij eruit. U wilt die startnotitie dus kennelijk terugbrengen. Gaat u daarmee niet voorbij aan de opmerkingen van de Commissie voor de MER zelf? Zij heeft immers in de uitgebreide evaluatie aangegeven per jaar zo'n 400 milieueffectrapportages te zien. Van meer dan 200 rapportages vraagt zij zich af wat zij ermee doet. Aan die opmerking gaat u dan volledig voorbij. U wilt immers alles terugbrengen naar de Commissie voor de MER.

Mevrouw **Wiegman-van Meppelen Scheppink** (ChristenUnie): Ik heb geen pleidooi gevoerd voor het terugbrengen van de startnotitie. Wel staat mijn naam en die van de heer Boelhouwer onder een amendement waarin het gaat over participatie. Daarin blijft echter de vormvrijheid bewaard, maar wel nadrukkelijk aan het begin van het proces. Met mijn opmerking over het meest milieuvriendelijke alternatief wilde ik dat onderwerp afsluiten. Ik overweeg daarover namelijk nog een amendement in te dienen, tenzij de minister mij ervan overtuigt dat het meest milieuvriendelijke alternatief en het "optimaliseringsdenken" goed worden uitgewerkt in de handreiking, waarover het gaat in verschillende stukken. Op die manier zit ik in deze discussie. Ik wil niet het oude behouden of terug naar het oude, maar wel heb ik nu het gevoel dat wij het kind met het badwater weggooiën. Ik wil er heel zeker van zijn dat het kind behouden blijft als het badwater eventueel weg kan. Ik wil dan wel zien dat dit punt op andere plekken is geborgd.

De heer **Van Heugten** (CDA): U hebt een amendement van uw hand uitgereikt (31755, nr.14), waarin de verplichting wordt vastgelegd om in alle gevallen weer een advies aan de Commissie voor de MER te vragen. Daar leid ik uit af dat u een deel van de vereenvoudiging die in dit wetsvoorstel wordt voorgesteld, ongedaan wilt maken, namelijk om in een aantal gevallen de verplichte advisering van de Commissie voor de MER te laten vervallen. U brengt die verplichting er immers terug in met een amendement. Dat stelt u toch voor in uw amendement?

Wiegman-van Meppelen Scheppink

Mevrouw **Wiegman-van Meppelen Scheppink** (ChristenUnie): Dat klopt. Daarin zitten echter wel nieuwe elementen, namelijk de tijdversnelling en de mogelijkheid tot vrijstelling. In een MER is men dan dus niet altijd verplicht om alles te beoordelen, maar kan men ook aangeven dat iets in een bepaald geval niet nodig is.

De heer **Van Heugten** (CDA): Daarmee gaat u dus voorbij aan de opmerkingen van de Commissie voor de MER over het meest milieuvriendelijke alternatief, namelijk dat zo'n alternatief in de praktijk vaak niet realistisch is. Ook gaat u eraan voorbij dat wij veel milieueffectrapportages niet eens langs hadden hoeven zien komen. Wilt u dat al die milieueffectrapportages toch eerst langs de commissie gaan?

Mevrouw **Wiegman-van Meppelen Scheppink** (ChristenUnie): Ja, dat moet inderdaad, maar wel met de mogelijkheid tot vrijstelling. Ik kom niet aan de tijdswinst, die wij vooral wilden. Die kan behouden blijven.

De heer **Van Leeuwen** (SP): U pleit ervoor om het meest milieuvriendelijke alternatief te handhaven. Ik heb dat een ijkpunt genoemd, waaraan je je kunt optrekken en waarnaar je kunt toe werken. Tegelijkertijd zegt u dat je dat ook in die handreiking kunt regelen, maar er is een duidelijk verschil tussen zoiets in de wet regelen, die er nu ligt, of in een handreiking. Een handreiking is immers veel vrijblijvender. Waar staat u nou precies op dit punt?

Mevrouw **Wiegman-van Meppelen Scheppink** (ChristenUnie): Ik voel veel voor het principe om vormvrijheid te verlenen als dat mogelijk is. Hierbij denk ik ook aan de cultuur. Als je zaken structureel hebt geregeld, is dat niet direct een garantie voor succes. Voor zulke argumenten ben ik best gevoelig. De werkwijze waarbij wordt nagedacht over de vraag hoe men bij alternatieven tot optimalisatie kan komen, wil ik graag behouden. Als ik dat onvoldoende terugzie in het voorstel en straks onvoldoende terughoor in het antwoord van de minister, dan moeten wij de wettelijke borging van het meest milieuvriendelijke alternatief niet zomaar overboord zetten, want dan heb je ook het probleem hoe je dat dan eventueel terug kunt krijgen. Die wettelijke borging wil ik dan wel graag behouden.

Dan nog iets over de Natura 2000-gebieden waar ontwikkelingen op slot kunnen komen te zitten waardoor her en der in het land patstellingen ontstaan. Hier is een heel belangrijke rol voor de minister van LNV weggelegd, maar in hoeverre kan de gewijzigde MER bijdragen aan het vinden van oplossingen voor de problemen in en rond de Natura 2000-gebieden?

Ik rond af. Dankzij de MER is er meer structureel aandacht gekomen voor het belang van milieu bij plannen en projecten. De MER is een nuttig middel bij de ondersteuning van de besluitvorming. De gedachte om de MER te stroomlijnen, naast de overige procedurele vereisten rond plannen en projecten, omdat elke MER maatwerk vraagt als het gaat om participatie, ondersteunt mijn fractie. Ik constateer dat ook de Commissie voor de MER de voorgestelde wijzigingen ondersteunt. Tegelijkertijd wijzen milieuorganisaties op het gevaar van juist meer vertraging bij het schrappen van de startnotitie en de zienswijzen. Mijn fractie is er nog niet helemaal gerust op dat de voorgestelde vereenvoudigingen daadwerkelijk leiden tot verlaging van de administra-

tieve lasten en verkorting van procedures. Ik hoop dat de minister mijn zorgen op dat punt kan wegnemen.

Ik overweeg nog een amendement in te dienen om het mma eventueel te handhaven. Ik overweeg voorts een amendement in te dienen om in het wetsvoorstel een evaluatie in te bouwen om eventueel onderdelen van de wetswijziging afhankelijk te maken van de verdere implementatie van de voorstellen van de commissie-Elverding. Het is niet mijn bedoeling de boel op te houden, laat staan te frustreren, maar ik kan mij voorstellen dat de procedures die wij nu schrappen, zoals de startnotitie, kunnen herleven indien de brede verkenningsfase van Elverding onvoldoende van de grond komt de komende twee jaar.

De **voorzitter**: Met instemming van de andere leden geef ik nu het woord aan de heer Van der Vlies.

De heer **Van der Vlies** (SGP): Voorzitter. Modernisering van de MER-regelgeving is nodig, ook in de visie van de SGP-fractie. De Commissie voor de MER heeft aangegeven dat het aantal adviesaanvragen fors is toegenomen. Om de kwaliteit van de adviezen overeind te houden, is het van belang dat meer prioriteit wordt gegeven aan die projecten en plannen die een belangrijk effect kunnen hebben op natuur en milieu; dus meer toespitsen daar waar de prioriteiten liggen. Toch riep het jaarverslag over 2008 van de Commissie voor de MER een belangrijke vraag op. Collega Van Leeuwen heeft die ook verwoord.

De commissie geeft aan dat in 88% van de richtlijnadviezen nieuwe elementen door de commissie werden voorgesteld en dat in de helft van de toetsingen tekortkomingen in de milieueffectrapportages werden geconstateerd, met daarbij de opmerking dat deze tekortkomingen in de meeste gevallen na het advies op afdoende wijze werden aangevuld. Daar is dus winst geboekt. Doen de voorgestelde wijzigingen voldoende recht aan het hiervoor aangetoonde nut van de adviezen van de Commissie voor de MER? Ik stel die vraag naar aanleiding van de meest recente rapportage waar wij toch recht aan moeten doen, want die betreft relevante signalen.

Mijn fractie betwijfelt de noodzaak van het plan-MER of een uitgebreid besluit-MER voor plannen of projecten waarvoor op grond van de Natuurbeschermingswet een passende beoordeling nodig is. Stelt de betreffende Europese richtlijn zo'n uitgebreide procedure altijd verplicht, of volstaat voor de Europese Commissie een beperktere procedure, waarbij immers ook de effecten van een project op natuur en milieu worden afgewogen, plus een passende beoordeling? Zo niet, is de minister dan bereid om daarvoor te pleiten?

De minister stelt in de memorie van toelichting dat de genoemde categorie in de praktijk maar zeer beperkt zal voorkomen. Maar er zijn de laatste tijd allerlei verwickelingen geweest. Daarover hebben wij net voor het meireces nog gesproken met de minister van LNV. Mijn vraag aan deze minister is of zij haar inschatting overeind houdt, gelet op onder meer de uitspraken van de Raad van State enkele weken terug over de natuurbeschermingswetvergunning voor enkele veehouderijbedrijven. Die uitspraken staan natuurlijk voor vergelijkbare gevallen. In de Kamer is enkele malen over de consequenties van deze uitspraken gesproken.

Van der Vlies

Diverse betrokkenen geven aan dat daarmee vaker een passende beoordeling uitgevoerd moet worden. Niet alleen bedrijven die willen uitbreiden, maar ook bedrijven met bestaande activiteiten, inclusief milieuvergunning, zullen moeten worden onderworpen aan een passende beoordeling; zij zullen dus ook aan een uitgebreide MER vastzitten. Ingeschat wordt dat de keuze voor de plan-MER en de uitgebreide besluit-MER meer impact heeft dan verwacht. Graag een reactie van de minister.

Wat is überhaupt de toegevoegde waarde van een uitgebreide MER ten opzichte van een passende beoordeling? Wij moeten geen dingen dubbel doen en bedrijven niet met meer dan nodig opzadelen om de gemeenschappelijk gedragen doelen verder te helpen. Wil de minister daarom projecten en plannen, waarvoor een passende beoordeling op grond van de Natuurbeschermingswet nodig is, zo mogelijk in aanmerking laten komen voor een vereenvoudigde MER-procedure, of het nu een plan-MER of een besluit-MER is?

De SGP-fractie betwijfelt of het schrappen van de verplichte beschrijving van het meest milieuvriendelijke alternatief altijd verstandig is. Is iets bekend over de effectiviteit van die verplichte beschrijving in de besluit-MER van de afgelopen jaren? De minister geeft aan bang te zijn dat andere interessante en waardevolle opties niet aan bod komen. Kan zij dit verduidelijken? Heeft zij de indruk dat initiatiefnemers uit praktisch oogpunt niet haalbare alternatieven, die in de afweging makkelijk overboord kunnen worden gezet, beschrijven? Ik neem aan dat de factor "redelijkheid" steeds een rol heeft gespeeld. Als dat zo is, stimuleert de beschrijving van het meest milieuvriendelijke alternatief juist het nadenken over het kiezen voor en investeren in milieuvriendelijkheid en is het schrappen van de verplichting daartoe een gemis, met name voor de projecten zonder milieuvergunning.

Met dit wetsvoorstel kiest de minister ervoor om de uitgebreide MER-procedure ook te laten gelden voor niet-milieuvergunningplichtige projecten. In tegenstelling tot wat in de beleidsbrief staat, is voor het kaderstellend plan al een MER opgesteld. Zij noemt twee bezwaren van de zogenaamde "als-danconstructie". Ik begrijp deze, maar vraag mij wel af of ze nu onoverkomelijk zijn. Kan de minister een inschatting geven van het jaarlijks aantal van dergelijke MER-procedures? Kan de bepaling of toetsing nodig is aan de wijsheid van de Commissie voor de MER worden overgelaten?

Het is een positieve ontwikkeling dat de verplichte verantwoording over publieke participatie in de voorbereidingsfase is opgenomen in de aangepaste regelgeving. Vroegtijdige betrokkenheid van diverse belanghebbenden voorkomt onnodige rechtszaken achteraf. Het bevoegd gezag heeft de vrijheid bij het vormgeven van deze participatie. Mijn fractie vindt het opstellen van een handreiking voldoende voor de juiste inzet van het participatie-instrument. Overigens heb ik het amendement-Boelhouwer/Wiegman gelezen; ik ben benieuwd hoe de minister dit zal bejegenen.

Mevrouw **Van Gent** (GroenLinks): Voorzitter. Er is al veel gezegd over het voorliggend wetsvoorstel. Kort gezegd komt het er eigenlijk op neer dat het kabinet procedures

rond het bouwen van projecten wil versimpelen, of, zoals het zelf zo mooi zegt, wil moderniseren. De GroenLinks-fractie vindt echter de stelling dat het allemaal te ingewikkeld is of is gemaakt, dat er een hoop nodeloze inspraak is, dat het allemaal veel te lang duurt, dat zaken dubbel gebeuren en dat de kans op fouten in de onderbouwing zo groot is dat zaken juridisch spaak lopen, niet bijzonder overtuigend.

Teneinde de procedures te versoepelen, loodste het kabinet al met succes – mijn fractie was er niet voor – de Spoedwet wegverbreding door de Kamer. Ook wordt de Tracéwet nog versimpeld. Het is daarom extra schokkend dat de milieuminister van dit kabinet ook een duit in het zakje doet door de regels rond de milieueffectrapportage flink te gaan versimpelen c.q. moderniseren. Het kabinet voert een soort stripteaseact uit op de milieuregels. Het tempo verschilt soms, maar de milieuregels worden langzaam maar zeker uitgekleet. Een voor een worden de regels die bescherming bieden aan natuur, milieu en de gezondheid van mensen uitgekleet; allerm minst opwindend, eerder erg verontrustend. Het is buitengewoon zorgwekkend dat een milieueffectrapportage wordt gezien als een loden last, zeker door de minister van VROM, in plaats van als een hulpmiddel om tot een kwalitatief goed besluit te komen.

Ook GroenLinks hecht er natuurlijk aan dat besluitvorming niet langer duurt dan nodig is, want daar is uiteindelijk niemand bij gebaat. Het uitkleden van inspraak en onderzoek naar milieueffecten is echter de slechtst denkbare manier om dat voor elkaar te krijgen. Laat overheden naar zichzelf kijken en gewoon voortmaken met hun eigen werk in plaats van de milieuregels uit te kleden.

Ik noem enkele voorbeelden. De commissie-Elverding, waarop wij de nodige kritiek hebben, wijst in haar advies namelijk de overheid zelf aan als een van de hoofdoorzakers van vertragingen. Zo schrijft zij "dat de overheid zich vaak zelf niet aan de beoogde termijnen uit de Tracéwet houdt". Daar zijn verschillende redenen voor: bestuurlijke drukte, gebrek aan bestuurlijke consistentie, te weinig deskundige ambtenaren en te weinig budget om een project fatsoenlijk te kunnen uitvoeren. In mijn eigen woorden: veel overheden hebben hun zaakjes gewoon niet voor elkaar en modderen eindeloos voort, terwijl burgers aan keiharde of helemaal niet zo lange termijnen gebonden zijn. De enige stap in zo'n proces waar de burger bij betrokken is, en die meer dan een jaar kan duren, is een beroep bij de Raad van State, want daarvoor geldt een wachtlijst. Daar kan de burger helemaal niets aan doen, hooguit de politiek, die meer bestuursrechtters kan aanstellen.

Schrijvende voorbeelden van dit broddelwerk door de overheid zijn de A4 Midden-Delfland, waarbij men vergeten was om een variant door te rekenen, de verbreding A4 Leiderdorp, waarbij men iets te lui was geweest met het in kaart brengen van de milieugevolgen, en de A1 bij Hoevelaken, waarbij de uitspraak van de Raad van State verkeerd was geïnterpreteerd. Allemaal projecten die de GroenLinks-fractie helemaal niet ziet zitten – daarom noem ik ze hier ook – en waarbij de overheid de treuzelende factor was en niet de burger die ertegen in beroep ging. De overheid had zelf schuld aan de vertraging.

De minister schrijft dat haar uitgangspunt is dat Nederland in haar procedures niet meer doet dan de Europese Unie voorschrijft. Zij vindt, een paar uitzonde-

Van Gent

ringen daargelaten, een kop op de Europese voorschriften onwenselijk. Van dat uitgangspunt deugt in de ogen van de GroenLinks-fractie niets. Europa heeft een aantal minimale randvoorwaarden gesteld aan de manier waarop lidstaten projecten moeten onderbouwen die gevolgen hebben voor het milieu en voor de mens. Het is volstrekt logisch dat de ene lidstaat daarmee zal volstaan, terwijl de andere lidstaat meer doet. Een lidstaat als Nederland, die nu eenmaal ontzettend dichtbevolkt is en waar milieubelangen en economische belangen met de regelmaat van de klok pal tegenover elkaar staan, moet zaken misschien nog wel extra goed regelen.

Onze samenleving is complex, de belangenverschillen zijn groot en wij doen de werkelijkheid geweld aan als wij dat ontkennen. Als in Spanje in de middle of nowhere een snelweg wordt aangelegd, heeft dat minder implicaties voor het milieu of voor omwonenden dan bij ons in de Randstad. Het is dus helemaal niet gek dat Nederland andere eisen stelt aan de onderbouwing van de aanleg van de weg dan Spanje. Bij een land als het onze hoort een fatsoenlijk regime van milieuregels, zodat wij kunnen beschermen wat kwetsbaar is. De minister zegt wel dat zij de regels alleen maar wil versimpelen, maar zij kan toch niet verbloemen, zo vraag ik haar indringend, dat de belangen van burgers en milieubelangen in haar nieuwe wet veel minder goed verankerd zijn dan nu het geval is? Niet voor niets uitte Stichting Natuur en Milieu haar grote bezorgdheid over deze voorstellen. Allemaal nergens voor nodig, zei de minister van VROM. Toen ik die reactie hoorde, dacht ik: dit is zeker weer een "toedeloetje" van de minister. De milieubeweging heeft natuurlijk gelijk en dat kan de minister niet even met een handgebaar wegwuiven. Ik vraag haar dan ook expliciet om nog eens heel serieus en precies in te gaan op dit punt.

De heer **Van Heugten** (CDA): Bepleit mevrouw Van Gent nu dat je eigenlijk helemaal geen Europese regels kunt stellen ten aanzien van het milieu, omdat je Spanje niet kunt vergelijken met Nederland en Zuid-Griekenland niet met de Randstad? Er kunnen helemaal geen Europese milieuregels zijn. Is dat het pleidooi van mevrouw Van Gent?

Mevrouw **Van Gent** (GroenLinks): De heer Van Heugten weet natuurlijk heel goed dat wat hij nu zegt, onzin is.

De heer **Van Heugten** (CDA): Maar het komt er wel op neer.

Mevrouw **Van Gent** (GroenLinks): Nee. Europa stelt een aantal regels ten aanzien van het milieu. Dat zijn minimumregels; tenminste in de ogen van de GroenLinks-fractie. Wij vinden het heel goed bespreekbaar om per lidstaat te bekijken of bovenop die regels nog een kop gezet kan worden. Deze discussie speelt ook vaak bij sociale zaken. Ook daarbij willen wij niet achter aansluiten, maar vooroplopen. We willen kijken naar de situatie in ons eigen land en bekijken wat we extra willen toevoegen. Wij zeggen: die kop, die moet erop!

De heer **Van Heugten** (CDA): Mevrouw Van Gent praat nu over twee dingen. Ze praat over een minimumniveau dat in Europa moet worden gehandhaafd en behaald moet worden. Voor die snelweg in Spanje die van niks

naar nergens door niks gaat, geldt dan toch een minimumpakket aan maatregelen en wij zetten daar nog iets bovenop.

Mevrouw **Van Gent** (GroenLinks): Nee, de heer Van Heugten moet mij goed begrijpen. Ik zou liever maximumvoorwaarden formuleren in Europa. Ik wil hier het debat rondom de Europese verkiezingen graag openen. Als het aan GroenLinks ligt, wordt er op milieugebied in Europa veel meer geregeld dan nu het geval is. Dat is absoluut nodig. De realiteit van dit moment – misschien is het na de verkiezingen begin juni anders – is echter dat Europa op milieugebied een aantal minimale randvoorwaarden heeft gesteld. Wij vinden die voorwaarden te minimaal, vandaar dat wij het heel goed bespreekbaar vinden dat de kop erop blijft en dat wij kijken naar de Nederlandse situatie. GroenLinks vindt het heel wel denkbaar dat we in ons drukke Nederland een aantal verstevigende maatregelen treffen om de zaak niet te laten dichtslibben, wat kan gebeuren door te minimale randvoorwaarden.

De heer **Van Heugten** (CDA): Even samengevat: mevrouw Van Gent pleit voor minimumvoorwaarden in Europa en voor maximumvoorwaarden in Europa. In ieder geval pleit ze voor veel meer regels uit Europa.

Mevrouw **Van Gent** (GroenLinks): Ik weet dat de heer Van Heugten heel goed kan luisteren, en daarmee bedoel ik niet het selectieve luisteren dat hij nu doet. Ik heb gezegd dat Europa op dit moment een aantal minimale randvoorwaarden stelt. Dat is de realiteit. GroenLinks en de Groenen in Europa zouden liever zien dat die randvoorwaarden maximaal en beter worden, zodat we natuur en milieu in Europa en in Nederland beter kunnen beschermen. Dat is tot nu toe nog niet het geval. Daarom vinden wij het heel goed denkbaar dat de kop erop blijft. De heer Van Heugten begrijpt het wel. Hij wil mij gewoon een beetje op stang jagen, maar dat zal hem niet lukken.

De heer **Boelhouwer** (PvdA): Ik wil het voorbeeld van Spanje even doortrekken. Alaska maakt weliswaar geen deel uit van Europa en valt niet onder de Europese regels, maar er wonen alleen maar ijsberen. Mevrouw Van Gent zegt eigenlijk dat er maar heel snel een snelweg over de Noordpool moet worden aangelegd, omdat daar toch niemand woont. Dat kan zij toch niet menen?

Mevrouw **Van Gent** (GroenLinks): Nee, ik heb een vergelijking gemaakt. Ik ga er niet over, anders zou ik de situatie in Spanje nauwkeurig gaan bekijken. Ik zou de Spanjaarden echter willen aanraden om de kop er lekker op te zetten wat betreft de minimale regels van Europa. Ik ben helemaal niet voor die snelweg; ik heb een vergelijking proberen te maken. Ik adviseer de heer Boelhouwer om op te passen dat hij niet wordt opgevreten door de ijsberen. Hij weet net zo goed als ik dat GroenLinks helemaal niet voor zo'n snelweg is. Het is dus volstreekte flauwekul.

De heer **Boelhouwer** (PvdA): Dan klopt het voorbeeld van Spanje in vergelijking met Nederland dat mevrouw Van Gent gebruikte, dus niet helemaal.

Van Gent

Mevrouw **Van Gent** (GroenLinks): De heer Boelhouwer gaat steeds maar in op dat voorbeeld. Ik zal hem straks bij interruptie vragen of hij er wel voor is om de kop erop te zetten. Dan kennen we de PvdA weer als een beetje een groene partij en dat zou de PvdA goed doen. Ik zou er dus voor zijn, als ik de heer Boelhouwer was.

Waar gaat het mis volgens de fractie van GroenLinks? In de eerste plaats vinden wij het afschaffen van de startnotitie geen goed idee. Wij vinden dat een slecht voorstel. Voor de vergunningplichtige projecten wordt juist in een startnotitie het speelveld afgebakend. Daarin wordt duidelijk gemaakt wat precies moet worden onderzocht en welke alternatieven er zijn. Dat zijn allemaal basisvoorwaarden om een fatsoenlijk onderbouwde besluit te kunnen nemen. Je zou bijna zeggen dat je jezelf moedwillig dom houdt, als je dat kennelijk allemaal niet wilt weten. Wij overwegen op dit punt een motie, maar ik wil ook dat de minister hierop wat uitgebreider ingaat. Wat ons betreft moet de startnotitie gewoon verpicht blijven.

Vervolgens wordt de betrokkenheid van belanghebbenden teruggedrongen. Ook dat is geen goede zaak. Juist in deze eerste fase, als alle opties nog open zijn, is het van groot belang dat de mening van allerlei maatschappelijke krachten goed wordt meegenomen. Niet voor niets adviseerde de commissie-Elverding – en ik heb al gezegd dat wij zelden uit haar werk citeren, omdat wij er geen fan van zijn – dat juist in de eerste fase van de besluitvorming eerdere en ruimere participatie van betrokkenen gewenst is. Ik zeg het nog eens: eerdere en ruimere participatie van betrokkenen gewenst is. De minister trekt zich daar niets van aan en heeft bepaald dat de wijze waarop burgers en maatschappelijke organisaties mogen inspreken, vormvrij is. Overheden moeten dan achteraf verantwoorden hoe zij de inspraak hebben ingericht. Daarop zijn wij niet gerust. Het komt nogal eens voor dat enthousiaste bestuurders zo opgetogen zijn over hun plannetjes, dat zij een tikje verblind worden en niet altijd in zodanige mate openstaan voor kritiek als wenselijk zou zijn. Juist daarom is het erg belangrijk dat de wijze waarop burgers kunnen inspreken, goed is verankerd om plannenmakers niet in de verleiding te brengen critici al te gemakkelijk uit de weg te gaan. Verantwoording achteraf is daarbij onvoldoende garantie. Wij willen dus raadpleging en verantwoording. Ik heb dat verwoord in het amendement-Van Gent op stuk nr. 15, dat zojuist is rondgedeeld. Dat heeft overeenkomsten met het amendement op stuk nr. 10 van de leden Boelhouwer en Wiegman-van Meppelen Scheppink. Ik begrijp het alleen wel zo dat zij wel willen raadplegen, maar niet de verantwoording achteraf erin hebben geregeld. Wellicht kunnen wij in de loop van het debat daarover nog tot een vergelijk komen.

Het advies van de Commissie voor de MER wordt facultatief. Het kabinet stelt voor om de verplichting te schrappen om voor besluiten waarvoor een milieuvergunning nodig is, een advies te vragen aan de Commissie voor de MER. Dat zou dan alleen nog maar verplicht zijn voor projecten waarvoor geen milieuvergunning nodig is. Het argument van de minister is dat er in dergelijke procedures aan het begin al een advies van een Commissie voor de MER is in het kader van het plan-MER. Toch snijdt dat argument in onze ogen geen hout en is de mening van de Commissie voor de MER over de kwaliteit van de milieueffectrapportage wel

degelijk van belang. In de praktijk valt aan een plan-MER lang niet altijd te zien welke activiteit precies ontplooid zal worden en wat de milieugevolgen zullen zijn. Neem het voorbeeld van een kolencentrale. Daarvoor is weliswaar een milieuvergunning nodig, maar daarvan wordt de centrale niet ineens milieuvriendelijker. In zo'n geval is het van belang, in een startnotitie verschillende oplossingen om te voorzien in een stijgende energievraag op een rijtje te zetten, met een oordeel van de Commissie voor de MER over de vraag of die startnotitie zinnig in elkaar steekt.

Het is een slechte zaak dat de rol van de Commissie voor de MER wordt teruggedrongen. Deze commissie functioneert prima – of heeft de minister andere signalen? – en levert een waardevolle bijdrage aan goed onderbouwde besluiten. Welke winst denkt de minister hiermee nu te boeken? GroenLinks hecht dus veel waarde aan het oordeel van de Commissie voor de MER en wil de verplichting om haar om advies te vragen handhaven, waarbij de commissie zelf kan aangeven of in haar optiek milieueffecten afdoende zijn, bijvoorbeeld bij de plan-MER, of dat een nieuw advies nodig is en dat de vrijstellingsmogelijkheden daarin worden geregeld.

Nu had ik op dit punt ook een motie voorbereid, maar inmiddels ben ik met mevrouw Wiegman-van Meppelen Scheppink tot een vergelijk gekomen en zal ik haar amendement op stuk nr. 14 medeondertekenen. Zij vindt dat goed, want ik heb het haar echt gevraagd.

De heer **Van Heugten** (CDA): Mevrouw Van Gent zegt dat het oordeel van de Commissie voor de MER voor GroenLinks belangrijk is. De commissie zegt in dit oordeel dat zij dit een goed wetsvoorstel vindt en dat het zo snel mogelijk ingevoerd moet worden. Waarom heeft mevrouw Van Gent dan nog zoveel bezwaren? Waarom breekt zij het wetsvoorstel eerst tot de grond toe af, vindt zij het allemaal niks en zegt zij vervolgens dat zij veel waarde hecht aan het oordeel van de Commissie voor de MER? Die zegt: voer het wetsvoorstel zo snel mogelijk in, want het is een duidelijke verbetering.

Mevrouw **Van Gent** (GroenLinks): Dit ligt volgens mij toch iets genuanceerder dan de heer Van Heugten nu doet voorkomen. Hij heeft hierover net ook al een debatje gevoerd met mevrouw Wiegman. Als die vrijstellingsmogelijkheid geldt voor die gevallen waarvan de Commissie voor de MER zelf meent dat de effecten van die activiteiten in het kader van een plan reeds in voldoende mate door de MER beoordeeld zijn, dan kan zij die gewoon terugsturen. Wij willen echter wel die mogelijkheden openlaten. Dat is een onderdeel van onze kritiek en ik sta daar gelukkig niet alleen in. Ik vrees het ergste, maar het lijkt mij dat de heer Van Heugten zelf nog eens heel goed moet kijken naar het amendement op stuk nr. 14. Wij kunnen het dan misschien met z'n drieën indienen, dat zou helemaal goed nieuws zijn.

De heer **Van Heugten** (CDA): Ik haal uit de samenvatting van de Commissie voor de MER een aantal punten waarover zij genuanceerd zegt dat het een beetje beter had gekund. Overigens zit het punt dat u noemt daar niet bij. De commissie pleit voor snelle invoering van deze nieuwe MER-wetgeving. Nog even over het amendement van mevrouw Wiegman dat u zo enthousiast steunt; ik heb mij bij de werkbezoeken aan de Commissie voor de MER laten vertellen dat op het moment dat de commis-

De heer Van Heugten (CDA)

© M. Sablerolle – Gouda

sie een advies afgeeft over een MER of over een startnotitie, zij daar werk van maakt. Daar stopt de commissie tijd en uren in: zij doet veldbezoek en een hoop andere dingen. U stelt nu voor dat het bevoegd gezag een initiatiefnemer een MER laat maken en als dit helemaal klaar is, stuurt men dit nog even per post naar Utrecht. Vervolgens mag de Commissie voor de MER beoordelen of zij vindt dat zij daar wel of niet een advies over moet geven. Ik heb zelf begrepen van de mensen van de Commissie voor de MER dat dit in de praktijk niet gaat werken, want zij kunnen in een paar weken tijd die hele MER en alle problematiek die daaraan vastzit niet voldoende beoordelen. Hoe ziet u dat dan?

Mevrouw **Van Gent** (GroenLinks): Ik vind dat u een karikatuur maakt van het amendement op stuk nr. 14 en van de werkwijze van de MER. Ik sprak net al even over die vrijstellingsmogelijkheid. Ik ga dat niet nog een keer uitleggen, daar bent u veel te slim voor. U hebt dat de eerste keer wel begrepen, lijkt mij. De GroenLinks-fractie hecht er wel aan dat die mogelijkheid blijft en ik heb begrepen dat de Commissie voor de MER het altijd terug kan sturen als zij er geen advies over wil geven. Als het gaat om deze kwestie wil ik meer regelen dan nu wordt voorgesteld in een totaalpakket van maatregelen. Dat wij het helemaal niet eens zijn, betreur ik. U bent toch ook van het goede rentmeesterschap en dan zou u gewoon het amendement op stuk nr. 14 moeten omhelzen.

De heer **Van Heugten** (CDA): U breekt het hele wijzigingsvoorstel tot op de grond toe af en vervolgens zegt u dat de Commissie voor de MER een goede commissie is. U wilt die zelfs meer laten doen dan zij zelf vindt dat zij goed kan doen en u geeft geen gehoor aan die adviezen. Nogmaals: hoe ziet u het als een MER helemaal gemaakt is, men die op het laatste moment nog een keer naar de commissie stuurt, men vraagt of zij daar serieus naar kan kijken en kan beoordelen of er advisering moet plaatsvinden, en dat allemaal onder die tijdsdruk van vijf weken? Ik ga serieus om met de commissie, voor ons is zij erg belangrijk, dat heb ik ook in mijn bijdrage gezegd. Juist vanwege de serieusheid waarmee die mensen hun werk doen en waarmee zij een bijdrage leveren aan een goede milieueffectrapportage in

Nederland, vind ik dat wij daar wel degelijk naar moeten luisteren en heb ik grote bezwaren tegen uw amendement op stuk nr. 14.

Mevrouw **Van Gent** (GroenLinks): Voor de helderheid en om misverstanden te voorkomen: het amendement op stuk nr. 14 is van de ChristenUnie, een coalitiepartij, en GroenLinks. Dat zijn twee partijen zoals u weet. U zegt het zelf: de Commissie voor de MER doet heel goede dingen. Ik zeg: ga daar vooral mee door en maak het mogelijk dat er een vrijstellingsmogelijkheid komt. Dat wij daarover van mening verschillen, is mij ook helder, maar ik blijf bij mijn standpunt.

De heer **Boelhouwer** (PvdA): Ik heb nog een vraag over het amendement op stuk nr. 16, dat door mevrouw Van Gent is ingediend en waarin zij pleit om iets te doen als het irreëel is. Waarom wordt er iets gedaan als het irreëel is? Dat is mij toch niet helemaal duidelijk.

Mevrouw **Van Gent** (GroenLinks): U doelt op het amendement op stuk nr. 16 over het meest milieuvriendelijke alternatief (mma), waarop ik nu zal ingaan. De minister stelt voor, de beschrijving van het mma te schrappen. Dat is geen goede zaak. In de praktijk zie je nogal eens dat na het indienen van zienswijzen delen van het mma alsnog worden opgenomen in het voorkeursalternatief. Het in beeld brengen van het mma kan daarmee bijdragen aan de bescherming van het milieu. Ik weet dat mijnheer Boelhouwer dat ook belangrijk vindt. Door de verplichting tot het beschrijven van het mma te schrappen, is de kans groot dat verstandige ideeën buiten beeld blijven. Wie zou dat willen? Het is mij dan ook een raadsel hoe de minister in haar reactie op het verslag kan stellen dat het handhaven van het mma ertoe zou kunnen leiden "dat andere interessante en waardevolle opties daarmee wellicht niet aan bod komen". Kan de minister mij dat nog eens in ABN uitleggen? Ik vind het geen sluitende redenering, en dan druk ik mij nog heel genuanceerd uit. Ik zou zeggen: handhaaf de verplichting om in de MER het mma op te stellen, wat prachtig is verwoord in het amendement op stuk nr. 16.

De heer **Boelhouwer** (PvdA): Ik heb nog steeds geen antwoord op mijn vraag gekregen, waarom u ervoor pleit iets te doen wat volstrekt irreëel is. U kunt het toch niet menen om in de toelichting op uw amendement op te nemen dat iets irreëel is? U zegt het anders: om welke reden dan ook geen reële optie. Dat is dus volstrekt irreëel.

Mevrouw **Van Gent** (GroenLinks): Nee, dat is niet waar, dan hebt u het niet goed gelezen. Ik heb net aangegeven dat het mma nu vaak niet wordt overgenomen, omdat het in zijn totaliteit te heftig is, zij het dat elementen van het mma vaak wel in de voorstellen worden opgenomen. Het zou toch doodzonde zijn – ik kan mij absoluut niet voorstellen dat u dat niet met mij eens bent – als je die elementen daarmee kwijtraakt? Ik heb beoogd dat in de toelichting duidelijk te maken. Maar als ik u tegemoet kan komen door mijn toelichting iets beter te formuleren waardoor u voor mijn amendement stemt, ben ik daartoe graag bereid. Ik zie graag suggesties van uw kant tegemoet.

Van Gent

Mevrouw **Wiegman-van Meppelen Scheppink** (ChristenUnie): Als u bedoelt wat ik bedoel, namelijk optimalisatie, zou dat deze toelichting sterk verbeteren.

Mevrouw **Van Gent** (GroenLinks): Ik ben graag bereid daar nog eens naar te kijken. Dat geeft hoop.

De GroenLinks-fractie is not amused over dit voorstel. Wij vinden dat de milieuregels niet langzaam maar zeker, stukje bij beetje uitgekleed moeten worden, en dat ook de mogelijkheden voor burgers niet minder mogen worden. Het mma blijft wat ons betreft verplicht, er moet altijd advies worden uitgebracht door de Commissie voor de MER – behalve als dat niet meer nodig is – de inspraak van burgers in de beginfase blijft wat ons betreft bestaan en de startnotitie blijft ook bestaan. Ik wil een indringend beroep doen op de minister van milieu, en dus ook van milieuregels, die er toch voor moet zijn dat Nederland groener, milieuvriendelijker en democratischer wordt. Wat is volgens haar het probleem, en waarom komt zij met zo'n voorstel? Er zijn nu geen grote problemen. Als procedures lang duren komt dat door de overheid. Als dit wordt doorgevoerd, wordt het niet beter, maar slechter, wat de GroenLinks-fractie enorm zou betreuren.

□

De heer **Boelhouwer** (PvdA): Voorzitter. Bij de behandeling van dit wetsvoorstel is het goed om even stil te staan bij hetgeen de MER tot nu toe voor Nederland heeft gebracht. Er is structurele aandacht gekomen voor het milieu in het totale proces van planvorming. Vanzelfsprekend leidde dit tot klachten over de MER als een slecht instrument. Als je rekening houdt met iets wat zelf geen stem heeft, dan klinken er als vanzelf andere stemmen die vinden dat de milieustem niet of minder zwaar gehoord moet worden. Het is goed dat dit uitgangspunt met dit wetsvoorstel nog steeds recht overeind staat, maar het is ook goed dat er de afgelopen tijd intensief naar de oude wet is gekeken en dat er mogelijkheden gezocht en gevonden zijn om het proces te verbeteren. De PvdA is dan ook blij met de inbreng die ook de Commissie voor de MER onder aanvoering van de heer Ketting in dit proces heeft gehad. Het feit dat de oude commissie aangeeft met dit nieuwe wetsvoorstel goed te kunnen leven, is een extra geruststelling ten aanzien van de kwaliteit van dit voorstel.

De minister heeft uitgebreid gereageerd op de wijze waarop de participatie van belang blijft en een rol speelt bij de uiteindelijke beoordeling van plannen. Ook het advies van de commissie-Elverding benadrukt dat brede participatie in de beginfase het risico van vertraging later in het project beperkt. De verplichte participatie is vormvrij zodat er maatwerk geleverd kan worden. Echter, in het wetsvoorstel zelf is alleen opgenomen dat bij het besluit gemotiveerd dient te worden op welke wijze participatie bij de voorbereiding van het plan heeft plaatsgevonden. Alleen uit de memorie van toelichting wordt duidelijk dat vroege participatie ook bij het opstellen van de MER verplicht is. Dat verschil tussen de memorie van toelichting en het wetsvoorstel zelf is voor ons aanleiding om ons amendement in te dienen. Is het niet duidelijker wanneer deze verplichting tot participatie – die dus wel in de memorie van toelichting staat – ook wordt opgenomen in de wetstekst zelf? De memorie van toelichting is weliswaar een onderdeel van de wet, maar

we willen deze verplichting er dan ook wel expliciet in hebben. Dat is de reden waarom de PvdA samen met collega Wiegman een amendement heeft ingediend om dit iets duidelijker vast te leggen.

De verplichting tot advisering door de Commissie voor de MER in de voorfase vervalt bij alle typen projecten en plannen. In plaats daarvan blijft vrijwillige advisering uiteraard mogelijk. Gelukkig maar. Advisering door de commissie voorkomt fouten die anders mogelijk pas na publicatie van de MER blijken en die weer onnodige vertraging kunnen opleveren. De commissie heeft geen winstdoelstelling en werkt met een budget. In het convenant uit 2006 is opgenomen dat per advies een tarief geldt van € 5000. De minister laat in haar antwoord aan de Kamer weten dat ze verwacht dat het wetsvoorstel zal leiden tot een besparing van 1,5 tot 2 mln. per jaar. Als mocht blijken dat deze besparing niet is gehaald, is de minister dan van plan de mogelijkheid tot vrijwillige advisering in te perken of kiest zij dan voor verhoging van het tarief? Dat laatste heeft uiteraard onze uitdrukkelijke voorkeur, want anders knaag je aan de poten van dit wetsvoorstel.

Tot slot, er is een passende beoordeling in het kader van de Natuurbeschermingswet. Bij uitbreiding van een bestaande activiteit zal voor die uitbreiding doorgaans een nieuwe passende beoordeling plaatsvinden. Dit zal volgens de schatting van de Commissie voor de MER in ruim 25% van de gevallen aan de orde zijn. Kan het dus voorkomen dat een milieuvergunning wordt verleend en daarna een vergunning op grond van de Natuurbeschermingswet alsnog wordt geweigerd? Wel een MER en dan toch geen vergunning op basis van de Natuurbeschermingswet? Onze voorkeur zou het hebben tijdswinst te boeken door in deze gevallen beide vergunningsprocedures gelijktijdig te laten lopen. Ik vraag de minister uitdrukkelijk een reactie daarop te geven om ervoor te zorgen dat deze situatie, die conflictueuze uitkomsten kan hebben, in ieder geval wordt voorkomen.

Het is van groot belang dat een van de beoogde effecten, namelijk minder regeldruk, werkelijkheid wordt. De fractie van de Partij van de Arbeid is dan ook bijzonder blij met de bereidheid van de nog steeds fungerende MER-commissie om met formats te komen waarin wordt aangegeven hoe men plannen moet indienen. Voorkomen moet namelijk worden dat iedere gemeenten nu ineens op een door haarzelf uitgevonden manier aan de slag gaat. Je moet er niet aan denken wat er bijvoorbeeld gebeurt bij een veehouderij of een ander willekeurig bedrijf dat op de grens van twee gemeenten ligt die ieder een ander format hanteren. Dat leidt echt tot een verzwaring van de regeldruk, wat volstrekt in strijd is met hetgeen wij nu bespreken. Hoe denkt de minister te voorkomen dat in verschillende situaties een uiterst ingewikkelde brij aan formats en werkwijzen ontstaat, waardoor de mensen die daarmee te maken hebben uiteindelijk meer in plaats van minder regels vorgelegd krijgen?

De **voorzitter**: Dames en heren. Met het oog op de gehele planning en het verzoek van de minister om ruim de tijd te krijgen voor het voorbereiden van haar antwoord, lijkt het mij goed om de behandeling van dit wetsvoorstel nu te schorsen en op een ander moment verder te gaan met het antwoord van de minister in eerste termijn en met de tweede termijn.

Boelhouwer

De heer **Boelhouwer** (PvdA): Niet vandaag?

De **voorzitter**: Nee, vandaag lukt dat niet meer.

De algemene beraadslaging wordt geschorst.

De vergadering wordt van 17.33 uur tot 19.00 uur geschorst.

Aan de orde is de behandeling van:

- **het wetsvoorstel Wijziging van de Algemene wet bestuursrecht, de Wet openbaarheid van bestuur en enkele andere wetten in verband met de inwerkingtreding van de Wet dwangsom en beroep bij niet tijdig beslissen (31751).**

De algemene beraadslaging wordt geopend.

□

Mevrouw **Smilde** (CDA): Voorzitter. "Vandaar dat de mogelijkheid van verlenging van vier weken bijna altijd wordt gebruikt. Soms wordt dit al bij de ontvangstbevestiging aangekondigd. Dat is handig. Dat scheelt weer een briefje." Dit citaat uit het maartnummer van het blad Burgerzaken en recht in een artikel over het wetsvoorstel dat wij nu behandelen, laat zich niet zo erg verenigen met de zin uit de nota naar aanleiding van het verslag, waarin staat: "De relatie tussen de overheid en burgers zal aanzienlijk verbeteren als de overheid zich dienstverlenend opstelt." Daarmee zitten wij midden in het dilemma dat dit wetsvoorstel oproept. Kennelijk was er geen sprake van een knellende termijn, waar dan ook, toen de Wet dwangsom en beroep bij niet tijdig beslissen er nog niet was. Het wekt de indruk dat nu verlenging van een beslissingstermijn niet meer ten koste gaat van de burger maar van het bestuursorgaan gekozen wordt voor kennelijk meer realistische beslistermijnen. Niet alleen de Awb en de WOB, maar ook het Burgerlijk Wetboek, de Wet milieubeheer en nog enkele wetten worden aangepast. Kan de minister deze indruk wegnemen?

Wij delen de mening van de regering dat eerst organisatorische maatregelen moeten worden genomen om binnen de gestelde termijnen te blijven. De Wet dwangsom is in ieder geval een goede aanleiding geweest voor bestuursorganen om die organisatie onder de loep te nemen. Heeft dat ook geleid tot aanpassing van de organisatie zonder dat er sprake hoefde te zijn van verlenging van de termijnen? Kan de minister daarvan voorbeelden geven? De wetgever komt nu een aantal bestuursorganen tegemoet met een verlenging van de beslistermijn. Hoe voorkomen we nu dat altijd de maximale beslistermijn zal worden benut? In het verleden werd met beslistermijnen flexibel omgesprongen. Dat was de aanleiding voor de Wet dwangsom. Waarom zouden dezelfde bestuursorganen nu niet de maximale termijnen hanteren die er na deze wetswijziging zullen zijn? Dit klemt te meer, omdat zowel IPO als VNG in de herfst mopperde dat nog niet duidelijk was welke knelpunten er waren en welke financiële risico's gemeenten precies liepen. Ook was niet duidelijk of alle voorstellen tot aanpassing van termijnen overgenomen waren door het kabinet. Gelukkig maar, zou ik haast zeggen.

Dan maak ik nog een aantal opmerkingen over de wetswijziging. De formulering van hoofdstuk 7, artikel 10, lid 4, onderdeel c, is ruim maar nodig, aldus het kabinet, in verband met bestaande uiteenlopende situaties. Verder uitstel is zelfs mogelijk in een aantal situaties, aldus lid 4. Met name onderdeel c, waar staat dat verder uitstel mogelijk is voor zover dit nodig is in verband met de naleving van wettelijke procedurevoorschriften, roept bij mij de vraag op wanneer het moment komt dat er sprake is van niet tijdig beslissen en wanneer dus de Wet dwangsom van toepassing is. Kan de minister dit aangeven?

Er moeten heel goede redenen zijn om beslistermijnen in de WOB te verlengen. Elke aanvraag moet voortvarend behandeld worden. Transparantie hoort bij een parlementaire democratie. De schouw wees uit dat ook hier toch regelmatig sprake is van overschrijding van termijnen, ook waar de organisatie wel in orde is. Kennelijk was dat tot de Wet dwangsom niet zo'n probleem. De regering meent dat het maken van onderscheid tussen eenvoudige en complexe verzoeken tot openbaarmaking nu zo tijdrovend is dat de inwerkingtreding van de Wet dwangsom vertraagd zou worden. Wij kunnen ons daarin wel vinden, maar wij verwachten bij de evaluatie van de Wet dwangsom dat er op dit onderscheid wordt geanticipeerd.

Op grond van de artikelen 14 en 15 van hoofdstuk 4 van de Algemene wet bestuursrecht heeft het bestuursorgaan de mogelijkheid om respectievelijk de termijnen te overschrijden, dan wel op te schorten. Als deze wetswijzigingen worden aangenomen, heeft het bestuursorgaan in heel veel meer gevallen meer tijd om te beslissen. Ligt het dan niet voor de hand om terughoudend om te gaan met de genoemde bepalingen, of gelden zij onverkort? Graag een reactie van de minister hierop. In die evaluatie willen wij ook terugzien of de verlenging van een aantal termijnen die we nu gaan regelen, ook tot gevolg heeft dat er minder gebruik kan worden gemaakt van deze beide artikelen.

Zoals opgemerkt in het begin van mijn betoog: het geeft te denken dat er zo veel termijnen realistisch moesten worden gemaakt. De Raad van State oordeelt positief over de aanpassingen en de minister heeft hiervoor goede argumenten. Wij kunnen ermee leven, als er maximale duidelijkheid voor de burger ontstaat en de overschrijding van termijnen drastisch wordt teruggedrongen. Het lijkt ons nu verstandig om te bekijken hoe het in de praktijk zal werken. De minister kondigt een evaluatie aan na twee jaar. Daar zijn wij erg voor: via deze evaluatie willen wij de bestuursorganen scherp houden op hun dienstverlening aan de burger. Om het maar zo te formuleren: wij willen het zelfreinigend vermogen van de bestuursorganen met die evaluatie versterken. In die evaluatie zouden we graag opgenomen zien de uitvoeringspraktijk rond hoofdstuk 7, artikel 10, lid 4, onder c Awb – waarover ik het al heb gehad – de uitvoeringspraktijk van de termijnen binnen de WOB en de uitvoeringspraktijk van de artikelen 14 en 15 van hoofdstuk 4 Algemene wet bestuursrecht. Worden die beslistermijnen minder overschreden of opgeschort, nu de termijnen zijn aangepast? Graag een reactie van de minister. Wij willen af van het automatisme van een briefje waarmee alvast een termijnoverschrijding wordt aangekondigd, zoals in het citaat waarmee ik begon.